

Копилова С.В. Вплив ідей адаптивної школи на розвиток теорії адаптивних систем у професійній освіті // Психолого-педагогічні проблеми в освітньому процесі: зб.наук.ст. /Харк.нац.пед.ун-т ім.Г.Сковороди. – Х.: ХНПУ; ХОГОКЗ, 2012. – 314 с. - С.140-144

УДК 378; 002.5

Копилова Світлана Вікторівна
Херсонський державний університет

Вплив ідей адаптивної школи на розвиток теорії адаптивних систем в професійній освіті

Адаптивний підхід розглядається як спосіб проектування системи професійної підготовки фахівців із соціальної роботи. На основі аналізу сутності адаптивних шкіл виділені їх ознаки та основні ідеї, які мають бути враховані не рівні елементів та функцій педагогічної системи професійної підготовки.

Ключові слова: адаптивна школа, адаптивна педагогічна система, адаптивний підхід

Значний потенціал для підвищення ефективності систем професійної підготовки фахівців має адаптивний підхід, адже його застосування дозволяє досягти балансу зовнішніх вимог та внутрішніх потреб особистості, пом'якшити дію суперечностей та конфліктів всередині системи. Він розглядається як спосіб методологічного обґрунтування проектування системи професійної підготовки фахівців із соціальної роботи. Якщо приймаємо цю ідею за основоположну, виникає потреба конкретизувати її суть.

Мета дослідження: на основі аналізу теоретичних напрацювань у суміжних галузях, виявити основні ознаки та ідеї адаптивного підходу в освіті, які мають стати основою проектування адаптивної системи професійної підготовки фахівців із соціальної роботи.

Адаптивні моделі в освіті представлені різними варіантами розвитку адаптивної школи (дослідження Е.О.Ямбурга, Т.І.Шамової, М.Л.Зуєвої, І.А.Караваєвої та інші). Не менш розробленими є моделі адаптивних систем навчання дорослих, представлені дослідженнями А.Є.Марона, Т.В.Мухлаєвої та інших. Проте відсутні відповідні дослідження в галузі професійної підготовки фахівців із соціальної роботи.

Розгляд соціально-філософських основ адаптації дозволив виділити її суттєві характеристики: за метою орієнтована на забезпечення розвитку суб'єкта та соціального середовища; за змістом представляє взаємодію суб'єктів; за результатом передбачає досягнення відповідності суспільно регламентованої поведінки та діяльності людини внутрішній структурі її особистості.

Для осмислення сутності адаптивних педагогічних систем, виникає потреба розмежування понять: адаптивна освіта, адаптивна школа, адаптивна педагогічна система.

Філософське розглядання адаптивності зосереджене на таких її характеристиках як відповідність умовам, що змінюються, та гнучкість (можливість швидкої зміни). У такому підході акцент зроблений на взаємодії об'єкта і середовища, де основний вектор впливу направлений на об'єкт і вимагає його зміни. Отже, в даному варіанті не враховується зворотний вплив на середовище та внутрішні характеристики об'єкта, що його зумовлюють. Цей недолік відсутній в педагогічних підходах.

Адаптивна освіта - складна соціальна система, що проявляє здатність гнучкого реагування на мінливі соціально-економічні реалії та індивідуальні та групові освітні потреби, що їм відповідають. Саме адаптивна освіта забезпечує всім, хто навчається, індивідуальний вектор росту.

Вперше поняття адаптивної школи в педагогічній літературі сформульовано в роботах Є.О.Ямбурга, який головною суттєвою ознакою вважає здоров'язбереження та розглядає адаптивну школу як таку, що здатна оберігати фізичне, психічне та моральне здоров'я дітей, забезпечувати соціально-педагогічну підтримку учням з метою вирівнювання стартових можливостей [2].

Адаптивна школа трактується як:

1. Школа для змішаного контингенту учнів з різними рівнями здібностей;
2. Модель освітнього закладу, що активно пристосовується до потреб, інтересів, індивідуально-психологічних та соціально-психологічних особливостей, рівня розвитку пізнавальних здібностей та можливостей учасників освітнього процесу;
3. Механізм розвитку потреби до самореалізації, саморозвитку, самовдосконалення на основі створення умов для вибору дитиною власної позиції по відношенню до освоюваного нею знання, до інших людей, до себе та діяльності; завдяки організації навчання на рефлексивній основі, засобам адаптивних технологій;
4. Школа, побудована на основі врахування соціокультурних та педагогічних умов регіону, запитів територіального співтовариства та сім'ї;
5. Школа гнучкого реагування на соціально-педагогічну ситуацію, що змінюється;
6. Школа багаторівневої та багатопрофільної освіти;
7. Система, що активно здійснює вплив на зовнішнє середовище з метою забезпечення максимально можливої відповідності параметрів середовища суттєвим характеристикам школи;
8. Система, що здатна створювати та підтримувати умови для продуктивної роботи педкадрів, забезпечувати безперервне підвищення кваліфікації [2; 3].

Побудова школа на зазначених принципах дозволяє: забезпечити здоров'язбереження учасників педагогічного процесу завдяки самопізнанню, засобам педагогічної підтримки, реалізації педагогами психотерапевтичної і корекційної функції.

Продовженням наукового пошуку в осмисленні потенціалу адаптивних шкіл стало дослідження Т.І.Шамової. З урахуванням тенденцій розвитку освіти, специфіки діяльності адаптивної школи, існуючих моделей адаптивної школи, автором виділені такі концептуальні ідеї існування адаптивної школи: ідея синергетичного підходу, ідея гуманітарно-культурологічного підходу, ідея особистісно-діяльнісного підходу, ідея діалогічного підходу, ідея рефлексивного підходу, ідея відкритості освітнього середовища школи, ідея пріоритету позитивного зворотного зв'язку, ідея творчості, ідея інтеграції змісту освіти [3].

Розвиток адаптивних шкіл визначив обґрунтування ідеї адаптивної педагогічної системи. Адаптивні системи розглядаються як соціально-орієнтовані, навчаючі та розвивальні моделі цілеспрямованих процесів взаємодії педагога та тих, хто навчається, джерел інформації, основною якістю яких є сполучення адаптивної та адаптуючої діяльності.

Адаптивна педагогічна система – соціально зумовлена цілісність учасників педагогічного процесу, що взаємодіють на основі співпраці між собою, оточуючим середовищем та її духовними та матеріальними цінностями, направлена на збереження та розвиток особистості [2].

Суттєва ознака адаптивної педагогічної системи – взаємодія учасників освітнього процесу з метою збереження та розвитку особистості на основі співпраці з оточуючим середовищем, його духовними та матеріальними цінностями. Отже, стратегія функціонування адаптивної системи складається з таких складових: 1) адаптивна система прагне пристосуватися до індивідуальних особливостей особистості того, хто навчається; 2) адаптивна система по можливості прагне гнучко реагувати на соціокультурні зміни середовища та здатна здійснювати вплив на соціальне середовище.

Отже, основні ознаки адаптивної педагогічної системи: відкритість, гнучкість, модульність, доступність, багатовимірність, технологічність. Її основними ідеями є: спрямованість на забезпечення відповідності суспільно регламентованої поведінки та діяльності людини внутрішній структурі її особистості (завдяки включенню суб'єкта учбової діяльності в проектування та розробку адаптивного освітнього середовища, вироблення індивідуального освітнього маршруту); особистісно орієнтований характер підготовки; інтегративний характер змісту освіти; наявність адаптивного механізму управління діяльністю суб'єкта учіння; взаємодія суб'єктів навчально-виховного процесу на основі співпраці.

М.Л.Зуєва, здійснюючи порівняння адаптивної системи навчання з традиційною, вбачає їх схожість у єдиній цілі – розвитку особистості та використанні однакового змісту. На нашу думку, втілення основних ідей адаптивної педагогічної системи передбачає внесення змін у всі елементи даного об'єкту: цілі, зміст, методи, форми, позиції суб'єктів педагогічного процесу, управління.

Метою адаптивної педагогічної системи є створення освітнього середовища, що забезпечує професійно-особистісний розвиток особистості. Освітнє середовище має розглядатися як сукупність умов, у яких стає можливим набуття досвіду предметної діяльності, спілкування, самопізнання, самоорганізації, який є засобом професійно-особистісного розвитку особистості. Специфікою професійної підготовки фахівців із соціальної роботи є інтеграція загальнокультурної та професійної складової, тому в структурі досвіду мають бути представлені проблемно-практична, смислова та комунікативна складова.

Зміст освіти в адаптивних педагогічних системах має різноманітний характер і втілюється в різноманітних освітніх програмах та узгоджених з ними освітніх технологіях. У них структурується не тільки зміст освіти, але і сама діяльність студентів з опором на самостійну роботу, на саморозвиток особистості. На визначення змісту адаптивних педагогічних систем впливають ідеї гуманітарного і культурологічного підходу, які передбачають введення у навчальні плани світоглядних, людинознавчих, особистісноутворювальних курсів, забезпечення особистісної направленості кожної дисципліни, зміну цільових орієнтирів на кожному занятті. Не менш важливим є врахування інтегративних тенденцій, що забезпечить формування взаємозв'язаних уявлень про себе та своє місце в суспільстві, професійній діяльності, організації власного життя; перехід від викладання предметної інформації до засвоєння логіки наукового пізнання.

Адаптивний підхід в освіті змінює стратегію та тактику взаємодії в системі «викладач-студент», яка передбачає поступовий перехід від монологу до діалогу, від організації до самоорганізації, від управління до самоуправління. Перехід викладача з позиції інформатора до позиції організатора забезпечує можливість реалізації суб'єкт-суб'єктних відношень у навчальному процесі.

У рамках адаптивної освітньої моделі технології, форми і методи можуть і повинні варіюватися, сполучатися, взаємодоповнюватися, проте важливою ознакою стає їх рефлексивний характер. Адаптивна система навчання здатна забезпечити індивідуалізований режим та темп навчання, залучення студентів до проектування своєї діяльності, своєчасне діагностування результатів та відповідну корекцію ходу навчання, створення спеціальних навчальних матеріалів для самостійної роботи, надання переваги груповим формам роботи.

Висновки: шляхом теоретичного аналізу наукових праць, присвячених дослідженню адаптивної школи, нами виявлені ознаки, ідеї та особливості їх впливу на елементи педагогічної системи, які можуть стати основою для проектування адаптивної системи професійної підготовки фахівців із соціальної роботи. Вони задають стратегію і тактику практичної діяльності, визначають підходи до проектування освітнього процесу та

управління ним, конкретизуються у процесі конструювання змісту, обґрунтування та розробки технологічної забезпеченості освітнього процесу, управлінської діяльності

Проте виділені ознаки та ідеї адаптивного підходу потребують подальшого наукового обґрунтування та узгодження з вимогами професійної педагогіки й специфікою професійної діяльності в галузі соціальної роботи.

Література

1. Зуева М.Л. Возможности использования адаптивной системы обучения для формирования ключевых компетенций [Текст] // Ярославский педагогический вестник. – 2005. – № 2 (43). – С. 87-92.
2. Третьяков П.И. Адаптивное управление педагогическими системами [Текст] : Учеб. пособие для вузов по специальностям "Педагогика и психология", "Педагогика" / П.И.Третьяков, С.Н.Митин, Н.Н.Бояринцева ; под ред. П.И. Третьякова. - М. : Academia, 2003. - 368 с. - (Высшее образование).
3. Шамова Т.И. Управление образовательными системами [Текст] : учеб. пособие для студентов вузов / Т.И. Шамова, П.И. Третьяков, Н.П. Капустин ; под ред. Т.И. Шамовой. - М. : Владос, 2001. - 319 с. - (Учеб. пособие для вузов).
4. Ямбург Е.А. Школа для всех: Адаптивная модель (теоретические основы и практическая реализация) [Текст] . – М.: Новая школа, 1997. – 352 с.

Kopylova Svitlana

Influence of ideas of adaptive school on development of the theory of adaptive systems in professional education

The adaptive approach is considered as a way of design of system of vocational training of specialist in social work. On the basis of the analysis of essence of adaptive schools their signs and the main ideas which should be considered at level of elements and functions of pedagogical system of vocational training are allocated

Keywords: adaptive school, adaptive pedagogical system, adaptive approach